

Tilburg University

Review of the book Das historische Dilemma der CVP, U. Altermatt, 2012

Hellemans, Staf

Published in:

Trajecta: Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden

Publication date:

2013

Document Version

Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Hellemans, S. (2013). Review of the book Das historische Dilemma der CVP, U. Altermatt, 2012. *Trajecta: Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, 22. <http://www.trajectaportal.eu>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Urs Altermatt, *Das historische Dilemma der CVP. Zwischen katholischem Milieu und burgerlicher Mittepartei*

Baden: hier + jetzt, 2012, 263 p.

ISBN 9783039192540, € 39.00.

De Zwitserse historicus Urs Altermatt (* 1942) behoort tot dezelfde generatie als Jan Roes (1939-2003) en Emiel Lamberts (* 1941). Samen hebben zij, gedragen door de algemene vernieuwing van de geschiedwetenschap vanaf de jaren 1960, in respectievelijk Zwitserland, Nederland en België vanaf de jaren 1970 de geschiedschrijving van het katholicisme vernieuwd. In vergelijking met hun voorgangers was het een meer afstandelijke geschiedschrijving. De invalshoeken 'verzuiling' en 'moderniteit' werden de belangrijkste nieuwe lenzen. Zo beschreef Altermatt de opkomst van de verzuiling in Zwitserland o.a. in *Der Weg der Schweizer Katholiken ins Ghetto* uit 1972. De moeizame relatie van het katholicisme en de moderniteit behandelde hij ondermeer in zijn *Katholizismus und Moderne* uit 1989. Daarnaast publiceerde hij ook veel over politiek, niet alleen over de relatie van religie en politiek in Europa (zoals in de bundel uit 2007 met Franziska Metzger *Religion und Nation*), maar ook over de Zwitserse politiek. Daar heeft hij nu een boek over de geschiedenis van de Zwitserse *Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz* (CVP) aan toegevoegd.

De geschiedenis van de Zwitserse CVP is in vele opzichten vergelijkbaar met die van de katholieke partij in Nederland. Tot de status van tweederangsburgers veroordeeld na het verlies van de "Sonderbund"-oorlog van 1847, klommen de katholieken en de katholieke partij langzaam op tot juniorpartner van de liberalen in de periode 1891-1943 om na 1959 uit te groeien tot schakel in een vierpartijenregering. Echter, sinds 1967 verliest de CVP als gevolg van de erosie van het katholiek milieu voortdurend electoraal terrein zodat zij zich vanaf 2003 met een meer bescheiden rol tevreden moet stellen en de toekomst van de partij in feite onzeker is. In tegenstelling tot Nederland kent Zwitserland echter geen grote protestantse partijen - en dus ontbreken voor de hand liggende fusiepartners.

Het boek is, zoals ook het reeds vermelde *Katholizismus und Moderne* of *Konfession, Nation und Rom* uit 2009, samengesteld uit vele losstaande artikelen, waarvan de meeste vroeger al gepubliceerd werden en voor deze gelegenheid licht bewerkt zijn. Ze zijn ondergebracht in vijf boekdelen. Het eerste deel geeft in zes bijdragen een historisch overzicht van de geschiedenis van de partij vanaf 1848 tot vandaag. De beide eerste bijdragen lijken me de belangrijkste. Het tweede deel behandelt dezelfde periode, maar dan tot 1970. Selectief komen aan bod enkele personen (zoals Jozef Zemp, de eerste katholieke minister in 1891), enkele thema's (zoals het belang van de *Kulturkampf* voor de genese van het partijstelsel en voor de integratie en mobilisatie van het katholieke milieu) en twee etappes (het historisch compromis van 1891 en de tussenoorlogse periode als "gouden jaren" van het milieukatholicisme). In het derde deel behandelt Altermatt de evolutie van de CVP na 1970. In 1970-1971 werd de partij hervormd met als doel om als gedeconfessionaliseerde en open partij een "dynamische Mitte" te vormen. Om de breuk met het verleden te beklemtonen, nam ze een nieuwe naam aan: *Christlichdemokratische Volkspartei*. Het vierde deel - een intermezzo - geeft de profielen van de katholieke ministers sinds 1891. Dat het met de vernieuwing na 1971 niet zo wou lukken, wordt geanalyseerd in het vijfde deel. Terwijl in de jaren 1960 nog ongeveer de helft van de katholieken voor de CVP stemden, was dat in 2011 teruggelopen tot een vierde. De oplossing vooruit bestaat, aldus de auteur, in een hergroepering van de CVP met andere partijen uit het midden van het politieke spectrum - hetgeen een verdere secularisering van de CVP zou meebrengen. Aan deze hergroeperingsidee worden de laatste 10 pagina's van het boek gewijd.

Altermatt ziet de CVP en haar voorgangerpartijen vanaf het begin fundamenteel gekneld zitten in een dilemma tussen een katholieke en een seculiere orientatie (zie titel en ondertitel van het boek). In de 19de eeuw evolueerde de partij, als gevolg van de 'Kulturkampf', van een groepje van conservatieve - en ook katholieke - notabelen naar een katholieke milieupartij. Die situatie bleef zo totdat de

naoorlogse economische *boom* en de opening van het katholicisme met het Tweede Vaticaans Concilie tot de desintegratie van het katholieke milieu leidde. Sindsdien, aldus Altermatt, evolueert de partij opnieuw in de andere, meer seculiere richting: van "Weltanschauungspartei" naar "konservative Wertepartei". Maar nu met veel minder succes dan in het verleden. Dat dit dilemma het centrale dilemma vormt van de katholieke/conservatieve partij doorheen de geschiedenis, overtuigt mij evenwel niet. Katholicisme en conservatisme gingen voor een groot deel van de geschiedenis immers goed samen. Er waren, uiteraard, spanningen tussen partij en kerk en tussen de verschillende stromingen in een sociaal heterogene partij, maar dat die in het teken van katholicisme konden worden opgelost, maakte juist de sterkte uit van de partij - en liet haar toe langzaam naar het midden te evolueren en tussen 1959 en 2003 een scharnierrol in de Zwitserse politiek te vervullen. Pas vanaf het midden van de jaren 1960 werd de spanning tussen een katholieke en een seculiere oriëntatie een dilemma. Maar wat dan onder seculier moet worden verstaan, is niet duidelijk: de termen 'conservatief', 'centrum' ("Mitte") en 'burgerlijk' dekken elkaar niet (Altermatt kaart dit op p.214-216 zelf aan). Wellicht is dat ook het probleem van de CVP. Een doortimmerd, analytisch slothoofdstuk waarin de hoofdthese van het boek systematisch wordt behandeld, ware, mijns inziens, wenselijk geweest. Misschien iets voor de tweede druk.

<http://shop.hierundjetzt.ch/epages/Store.sf/?ObjectPath=/Shops/test/Products/978-3-03919-254-0>

Recensie door Staf Hellemans

Bibliografische verwijzing:

Staf Hellemans: Recensie over: Urs Altermatt, *Das historische Dilemma der CVP. Zwischen katholischem Milieu und burgerlicher Mittepartei*. Baden: hier + jetzt, 2012, 263 p. in:

<<http://www.trajectaportal.eu>>